

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TARİH BÖLÜMÜ

ULUSLARARASI DENİZLİ ve ÇEVRESİ TARİH ve KÜLTÜR SEMPOZYUMU 2006

ULUSLARARASI DENİZLİ ve ÇEVRESİ TARİH ve KÜLTÜR SEMPOZYUMU

BİLDİRİLER 2

EDİTÖRLER

Prof.Dr. Ayfer ÖZÇELİK
Yrd.Doç.Dr. Yasemin AVCI
Yrd.Doç.Dr. M.Yaşar ERTAŞ
Yrd.Doç.Dr. Süleyman İNAN
Yrd.Doç.Dr. Yusuf KILIÇ
Arş.Gör. Selim PARLAZ

TÜBİTAK

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TARİH BÖLÜMÜ

ULUSLARARASI DENİZLİ ve ÇEVRESİ TARİH ve KÜLTÜR SEMPOZYUMU BİLDİRİLER

6–7–8 EYLÜL 2006
DENİZLİ

2.CİLT

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK
Yrd. Doç. Dr. Yasemin AVCI
Yrd. Doç. Dr. M. Yaşar ERTAŞ
Yrd. Doç. Dr. Süleyman İNAN
Yrd. Doç. Dr. Yusuf KILIÇ
Arş. Gör. Selim PARLAZ

PA.Ü.FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TARİH BÖLÜMÜ YAYINLARI: 1
SEMPOZYUM DİZİSİ: 1

ULUSLARARASI DENİZLİ ve ÇEVRESİ TARİH ve KÜLTÜR SEMPOZYUMU BİLDİRİLER

ISBN 978 – 975 – 6992 – 20 - 3 (2.C)
ISBN 978 – 975 – 6992 – 18 - 0 (TK)

Birinci Baskı:
Ocak 2007 DENİZLİ
Yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir; kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir
İsteme Adresi:
Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü / KINIKLI - DENİZLİ
Tel: 0 258 213 72 82 – 213 40 30 Faks: 0 258 212 55 46 e-mail: denizlisempozyum@pamukkale.edu.tr

Baskı: Özkan Matbaacılık Ltd. Şti. • Tel: (0.312) 395 48 91 - 92
Fakülte Kitabevi Baskı Merkezi
Fakülte Kitabevi Yayın Dağıtım Pazarlama Ltd. Şti.
Kutlubey Mah. 1004 Sok. No:15/B ISPARTA
(Hilmi Dilmen İlköğretim Okulu Karşısı)
Tel:(246)233 03 74 & 75 Fax: 233 03 76
e-mail: fakultekitabevi@yahoo.com.tr

ULUSLARARASI DENİZLİ ve ÇEVRESİ TARİH ve KÜLTÜR SEMPOZYUMU

Onursal Başkanlar

Gazi ŞİMŞEK (Vali)
Nihat ZEYBEKÇİ (Belediye Başkanı)
Prof. Dr. Hasan KAZDAĞLI (Rektör)

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Hasan KAZDAĞLI
Prof. Dr. Halil İNALCIK
Prof. Dr. İlber ORTAYLI
Prof. Dr. Mübahat KÜTÜKOĞLU
Prof. Dr. Suraıya FAROQHI
Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ
Prof. Dr. Tuncer BAYKARA
Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK
Prof. Dr. Necati İNCEOĞLU
Mimar Cengiz BEKTAŞ

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Hasan KAZDAĞLI
Prof. Dr. Sina AKŞİN
Prof. Dr. Bahattin AKŞİT
Prof. Dr. Sevgi AKTÖRE
Prof. Dr. İnci ARSLANOĞLU
Prof. Dr. Tuncer BAYKARA
Prof. Dr. İsmail ÇETİŞLİ
Prof. Dr. Metin EKİCİ
Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN
Prof. Dr. Necdet HAYTA
Prof. Dr. Gönül İÇLİ
Prof. Dr. Mustafa KAFALI
Prof. Dr. Ruşen KELEŞ
Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ
Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU
Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK
Prof. Dr. İnan ÖZER
Prof. Dr. Mehmet SARAY
Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU
Prof. Dr. Ramazan ŞEŞEN
Prof. Dr. İlhan TEKELİ
Prof. Dr. Metin TUNCEL
Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL
Prof. Dr. Mustafa Çetin VARLIK
Prof. Dr. İsmail YAKIT
Prof. Dr. Ayşıl Tükel YAVUZ
Prof. Dr. Durali YILMAZ
Doç. Dr. Turan GÖKÇE
Doç. Dr. Osman GÜMÜŞÇÜ
Doç. Dr. Selahittin ÖZÇELİK
Doç. Dr. Nebi ÖZDEMİR
Doç. Dr. Hüseyin ÖZGÜR
Doç. Dr. Kadir PEKDAŞ
Doç. Dr. Saadettin SARI
Doç. Dr. Celal ŞİMŞEK
Yrd. Doç. Dr. Veysi AKIN
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARSLAN
Yrd. Doç. Dr. Yasemin AVCI
Yrd. Doç. Dr. Mithat AYDIN
Yrd. Doç. Dr. Yusuf BİLDİRİCİ
Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY
Yrd. Doç. Dr. M. Yaşar ERTAŞ
Yrd. Doç. Dr. Nevzat GÜNDAĞ
Yrd. Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Süleyman İNAN
Yrd. Doç. Dr. Kasım İNCE
Yrd. Doç. Dr. Zülal KELEŞ
Yrd. Doç. Dr. Yusuf KILIÇ
Yrd. Doç. Dr. Tahir KODAL
Yrd. Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ
Yrd. Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT
Yrd. Doç. Dr. İsmail ŞEN
Yrd. Doç. Dr. Turgut TOK
Yrd. Doç. Dr. Süleyman TÜZÜN

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK
Prof. Dr. Latif ELÇİ
Yrd. Doç. Dr. M. Yaşar ERTAŞ
Yrd. Doç. Dr. Yusuf KILIÇ
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARSLAN
Yrd. Doç. Dr. Süleyman İNAN

Sekreterya

Yrd. Doç. Dr. M. Yaşar ERTAŞ
Yrd. Doç. Dr. Turgut TOK
Arş. Gör. Selim PARLAZ
Arş. Gör. Ekrem KALAN
Arş. Gör. H. Hande DUYMUŞ

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİ SAHİBİ	*BİLDİRİ KONUSU*	*SAYFA*
	II. CİLT	
I- DENİZLİ'DE YERLEŞİM ARKEOLOJİSİ VE KÜLTLER		1
1- Engin AKDENİZ	Beycesultan Son Kalkolitik Çağ ve İlk Tunç Çağı Seramiğinin Güneybatı Yayılımı ve Kadıkalesi Kazıları	3
2- Bilal SÖĞÜT	Antik Dönemde Salbakos Dağı ve Kalıntıları	15
3- Zeliha GİDER	Tripolis'in Ana Caddesinde Müze Kurtarma Kazısında Bulunan Dorik Malzemeler	25
4- Francesco D'ANDRIA	Hierapolis (Pamukkale) Dün ve Bugün	32
5- Celal ŞİMŞEK	Laodikeia'dan Lâdik'e Denizli	38
6- Mustafa BÜYÜKKOLANCI	Laodikeia ve Hierapolis Hamamlarının Kazı Sonuçlarına Göre İki Kentin Son Dönemleri	51
7- Erim KONAKÇI-Bahadır DUMAN	Arkeolojik ve Yazılı Kanıtlar Işığında Kolossai	57
8- Mark WILSON	Rich Yet Lukewarm: Early Christianity in the Lycus Valley	68
9-Alan CADWALLADER-Michael TRAINOR	The Rise and Fall of the European Recovery of the Ancient Site of Colossae	73
10- Işın GÜNAY-Zehra SATAR-Erksin GÜLEÇ	Akhan İskeletlerinin Paleoantropolojik Açıdan İncelenmesi	80
11- Nizami ÇUBUK	Lykos Vadisinde Hades ve Apollon Kültleri	86
12- Esengül AKINCI-Haşim YILDIZ	Menderes Vadisi'nde Bir Kefaret Merkezi: "Apollon Lairbenos Kutsal Alanı"	98
13- Hüseyin ÜRETEN	Hierapolis (Pamukkale) ve Laodiceia (Goncalı-Eskihisar) Kentlerinde Tanrı Krallar: Attaloslar	105
14- Tunç SEZGİN Mehmet OKUNAK	Davulcutepe Mevkii'nde Bulunan Antik Yerleşim Üzerine İlk Bulgular	115
II- DENİZLİ'DE MİMARİ YAPI VE SANAT		131
1- Ayşıl Tükel YAVUZ	Akhan	133
2- Kadir PEKTAŞ	Denizli Çevresindeki Türk Dönemi Tarihi Eserleri Üzerine	145
3- Mustafa BEYAZIT	Seyfeddin Kara Sungur: Anadolu Selçuklu Ucunda Bir Vali ve İmar Faaliyetleri	151
4- İbrahim BALIK - Hasan Hüseyin BAYSAL	Selçuklu Hoşgörüsü ve Bunun Denizli Çevresindeki Selçuklu Eserlerinde Yansımalar	159
5- Kasım İNCE	Tavas ve Çevresindeki Osmanlı Mimari Eserleri	164
6- Emel Emine Naza DÖNMEZ	Denizli-Tavas ve Çevresi Camileri Ön Araştırması	174
7- Ahmet ÇAYCI-Veysel AYTİN	Denizli-Yatağandaki Mimari Eserler ve El Sanatları	181
8- Saim CİRTİL	Denizli Türbeleri	195
9- Emine GÖRGÜL	Denizli Bölgesindeki Cumhuriyet Sonrası Kamu ve Sivil Mimarlık Örneklerinin Tartışılması	206
10- Kıvanç OSMA	Türk Resminin Renkli Siması İbrahim Çallı	216
11- Serap ÜNAL	Serinhisar Bardak Damlarında Üretilen Fonksiyonel Toprak Kaplar	219
12- Hulusi DOĞAN-İlknur DOĞAN	Nikfer Cloth As An Example of Our National Cultural Inheritance and Tacit Knowledge Relation	223
13- Kadir ÖZKAYA-Halil Erdem ÇOLAKOĞLU	Geleneksel Denizli Evlerinin Dekorasyonunda Kapı ve Pencerelerinin İncelenmesi	228
14-Feryal Beykal ORHUN	Kaybolan Bir Kültür Değerimiz Çal Ortaköy "Saray Evi" Duvar Resmi Süslemeleri	232
15- Rabia KÖSE Bahattin KÜÇÜK	Denizli'deki Geleneksel Yaşamın Geleneksel Mimariye Etkileri: "Fındık Sokağı Örneği"	237

16- Osman KUNDURACI — Denizli Serinhisar İlçesinin Eski Evleri 246
17- Nebi ÖZDEMİR — Denizli Kent Müzesi Projesi Üzerine Değerlendirmeler 255
18- Cengiz BEKTAŞ — Denizli'nin Geleceği 264

III- DENİZLİ VE ÇEVRESİNİN DİL ÖZELLİKLERİ 273

1- Ceyhun Vedat UYGUR — Denizli Bölgesi Ağzındaki Arkaik Kelimeler ve Yapıları 275
2- Ayten ATAY — Denizli ve Çevresi Ağızlarında Geçen Eski Türkçe Kelimelerdeki Ses ve Anlam Özellikleri 285
3- Turgut TOK — Denizli ve Yöresi Ağızlarının Ses ve Şekil Bilgisi Özellikleri 296
4- Ali AKAR — Menteşe Bölgesi Ağızları 302
5- Nergis BİRAY — Kazak Şivesi ve Denizli Ağzında Kök Haldeki Benzer İdrak Fiillerinde Anlam Farklılaşmaları 307
6- Abdullah BAĞDEMİR — "Lâodikya" ve "Denizli" Kelimeleri Üzerine 314
7- Hülya SAVRAN — Tahsin Saygunışık'ın "İnanç Denizli Dolayı Kültür Dergisi"nde Türk Dili Üzerine Yayımlanan Görüşleri 335
8- Özgür Kasım AYDEMİR — Türk Halk Türküleri İçerisinde Denizli Türkülerinin Dilbilimsel Özellikleri 339

IV- ROMAN VE ŞİİRLERDE DENİZLİ VE DENİZLİLİ ŞAİRLER 349

1- İsmail ÇETİŞLİ — Kerim Aydın Erdem'in Şiirlerinde Yerel Renkler ve Çizgiler 351
2- Nesrin Tağızade KARACA — Nezihe Araz'ın Bakışından Anadolu Erenleri 356
3- Cengiz AYDEMİR — Cumhuriyet Döneminde Denizli'de Yaşamış Bir Hikâyeci ve Şair: Tahsin Saygunışık 363
4- Selma BAŞ — M. Sadık Aslankara'nın Romanlarında Denizli 369
5- Tahir ZORKUL — Muhterem Orhan'ın Şiirlerinde Denizli ve Çevresi 379
6- Süleyman SOLMAZ — Denizlili Hacı Osman Nuri ve Divanı 387
7- Muhittin ELİAÇIK — Denizlili Alî-Zâde Es'ad ve Mir'ât-ı Ferâiz'i 393
8- Tuncay BÜLBÜL — Klâsik Şiir Geleneğimizde Denizlili Bir Şair Nimetî ve Risale-i Kalemiyye Adlı Eseri 404
9- Ayşe YILDIZ — Bir Mevlevi Şair: Şeydâ 411
10-Fikret TÜRKMEN Adem ÖGER — Türk Çocuk Edebiyatında Denizlili Bir Yazar: Hasan Kallimci 416

V- DENİZLİ'DE HALK KÜLTÜRÜ 421

1- Çağlayan Kovanlıkaya ERGİN — Halk Kültürü Öğeleri Türküler ve Manilerde Denizli İlinin Sosyal ve Kültürel Yapısı 423
2- Ayşe DUVARCI — Denizli Türkülerinin Anlatım Özellikleri ve Bunların Mizah Yöntemleri Bağlamında Değerlendirilmesi 431
3- Meltem Cingöz SANTUR — Denizli Evlenme Geleneklerinin Değerlendirilmesi 436
4- Ayşe AKMAN — Denizli İlinin Bazı Yerlerinde Halk Takvimi ve Meteorolojisi 443

VI- DENİZLİ'DE DOKUMACILIK-GİYİM-KUŞAM 453

1- Günay ATALAYER — Dünya Kültür Mirası Buldan'da Dokumacılık 455
2- Kubra ALİYEVA — Denizli ve Azerbaycan Kilim, Zili ve Halıların Benzer Özellikleri (Motivlerin Sembolleri) 464
3- Habibe KAHVECİOĞLU Zeki AKAKÇA — Beyağaç İlçesi Uzunoluk Köyü Kolan Dokumacılığı 472
4- Sedef ACAR — Geleneksel Dokuma, Tasarım ve Tanıtım Üçgeninde Kızılcabölük Dokumaları 483
5- Bahriye YALÇINKAYA Nesrin KACAR — Cumhuriyet Döneminden Günümüze Denizli İli Geleneksel Erkek Giysileri 490
6- Gülcan Batur ERCİVAN — Tavas ve Çevresinde Üretilen İğne Oyaları ve Günümüzdeki Durumu 498

VII- DENİZLİ'DE SOSYAL YAPI 501

1- S. Evinç TORLAK	Migration Urbanization and Becoming Urbanized Of Denizli.....	503
2- Metin ÖZKUL	Ailenin Oluşumu Sürecinde Evlilik Kurumunun Sembolik ve Seromonik Özellikleri (Denizli'nin Bazı Yerleşim Birimleri Örneği).....	509
3- Mustafa GÜLTEKİN	Denizli Şehrini Anlamaya Çalışan Son Yıllardaki Sosyal Bilim Tezlerinin Bazılarının Kısa Bir Tanıtımı ve Kritiği.....	519
4- İnci Kayhan KUZGUN Yusuf ÖZEL	Denizli İlinde Kadının Ücret Karşılığı İşgücüne Katılımı.....	528

VIII- DENİZLİ'DE YEREL EKONOMİ VE DOĞAL KAYNAKLAR 537

1- Ayfer ÖZÇELİK	Cumhuriyetin İlk Yıllarında Denizli'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	539
2- Sabahat Bayrak KÖK	New Power Field For the Development of Entrepreneurship: Women Entrepreneurs	549
3- Levin ÖZGEN	Bölgesel Planlamanın Yeni Sorunları; Türkiye/Denizli Örneğinde Gözlemler.....	559
4- Hüseyin ÖZGÜR	Denizli Ekonomisinin Durumu Ve Gelişimine İlişkin Farklı Açıklamalar.....	565
5- Metin ÖZASLAN	Denizli'nin Kalkınma Sürecinin Tarihsel Aşamaları: Birikimsel Bir Süreç Olarak Yerel Kalkınma.....	579
6- Özlem Yıldırır KOCABAŞ	Türk Kooperatifçilik Tarihi İçerisinde Denizli'nin Yeri (1923–1950).....	596
7- Şaban KÖK	20. Yy. Denizli Yöresi Su Değirmenleri	603
8- Adnan ESKİKURT Erol KAPLUHAN	Denizli'nin Termal Kaynakları.....	615
9- Ali GÖKGÖZ	Denizli İli Jeotermal Sahalarından Yararlanmada Bugünkü Konum ve Geliştirilebilirlik Üzerine Genel Bir Değerlendirme.....	625
10- Mehmet Akif CEYLAN	Sakızcılar Şelalesi (Denizli).....	636

TAVAS VE ÇEVRESİNDE ÜRETİLEN İĞNE OYALARI VE GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

NEEDLE WORK LACES OF TAVAS AND OF ITS ENVIRONMENT AND ITS PRESENT CONDITONS

Gülcan Batur Ercivan*

Özet

Oyalar Türkiye'ye özgü olan ve süslemek ve süslenmek üzere kadınlar tarafından üretilen bir tür dantel olarak tanımlanmaktadır. Türk danteli olarak adlandırılan oyalar mekik, tığ, firkete ve iğne gibi aletlerle üretilmektedir.

İğne oyaları tek iplik sistemiyle üretilen bir el sanatı ürünüdür. İpliğin bir iğne üzerinde özel bir yöntemle sarılarak düğümlenmesi sonucu iğne oyasının temel yapısı oluşturulmaktadır. Düğümlerin yan yana ve üst üste gelmesiyle düğümlenmiş küçük hücrelerden oluşan iğne oyası yapısı meydana gelmektedir.

İğne oyalarının, biçimleri, renkleri, kullanım yerleri, sembolik anlamları incelendiğinde, her açıdan bir çok belirleyici niteliği üzerinde taşıdığı görülmektedir.

Bildiri kapsamında üretim dönemleri yanında, biçimsel ve sembolik ifadeleriyle Tavas ve çevresine ait iğne oyası örnekleri incelenecek, günümüzdeki durumu hakkında da bilgi verilecektir. Araştırma kuevöapsamında geleneksel hammadde ve üretim teknikleriyle iğne oyası üretimine ve eğitimine devam eden kişilerle yapılan görüşmelere yer verilecektir

Abstract

Lace works are defined as a kind of lace peculiar to Turkey and produced by women for embrodiery and for adorning themselves.Lace works named as Turkish lace produced by using some instruments such as hairpin,shuttle and crochet hook.

Needlework lace is an handicraft produced by using single thread system. Basic structure of the needlework lace is formed by using a special method of wrapping and looping the thread on needle. Structure of needlework lace made of looped small cells results from loops side by side and on by on. When the symbolic meanings, using places, shapes and the colours are analyzed, it can be seen that each has characteristic specialities.

Besides production terms, formal and symbolic expressions of the samples of the needlework laces of Tavas and of its environment will be examined and information of its current conditions will be given in the content of the report.In the content of research , interviews with the people continue training and producing needlework laces by using traditional techniques and raw materials will be mentioned.

Oyalar, geleneksel Türk el sanatları kapsamında özel bir yere sahiptir. Anadolu kadınının süsleme ve süslenmek amacıyla ipek mendil, ipek mevlüt örtüsü, bohça kenarları, para, cep saati ve tütün kesesi olarak kullanım alanı bulmuştur. Anadolu'da gerek motif, gerek renk, gerekse zengin kompozisyon çeşitliliğiyle üretilen oyalar dünya literatüründe "*Türk Danteli*" olarak adlandırılmaktadır. Bunun nedeni; oya kelimesinin diğer dillerde karşılığının bulunmaması ve böyle bir uygulamaya başka bir yerde rastlanmamasıdır. Oyaların "Avrupa'da ortaya çıkışında ve kökeni ile ilgili araştırmaların sonucunda 1905'te Menfiz kazılarında bulunan eski örneklerden de sanatın M.Ö. 2000 yıllarına kadar uzandığı tespit edilmiştir. Bazı kaynaklarda da iğne ile yapılan bu örgülerin 12 yüzyılda Anadolu'dan Yunanistan'a ve oradan da İtalya yoluyla Avrupa'ya geçtiği belirtilmektedir. [1]

Oyalar çeşitli aletler kullanılarak oluşturulur. Bunlar firkete, tığ, mekik, ve iğnedir. Kullanılan alete göre oyaların ismi değişir. İğne oyası , tığ oyası, mekik oyası, firkete oyası olarak sınıflandırılır. "Genellikle aynı tür iplik kullanılan bu tekniklerde, iplik halkalanarak, zincir çekilerek, birbirine bağlanarak, düğüm atılarak ve bazen de pul, boncuk, payet, kullanılarak şekillendirilir. Bunlardan iğne oyaları; motif, kompozisyon ve teknik açıdan farklı ve özgündür."[2] Ayrıca oyalarda kullanılan binbir renk ve sembolik niteliği olan motifler süsleme niteliğinin yanı sıra bu simgeleri ile yüzyıllardır sözsüz bir iletişim aracı olmuşlardır. Örneğin ataerkil toplum yapısında bir genç kız ya da yeni evlenen bir gelin isteklerini, dileklerini, mutluluğunu, hoşnutsuzluğunu başına örttüğü oyalı yazma ile ifade ederdi. " Yeşilin çeşitli tonlarıyla işlenen oyalar , yeni gelinin evinden hoşnut olduğunu, sarı renkli oya ise mutsuzluğunun, yorgunluğunun ve bezginliğinin işaretidir."[3] Geçmişten günümüze iğne oyaları çeyizlerin vazgeçilmez öğesi olmuştur. "Oyalar ilk bakışta dantel ile benzerlik gösterse de, dantel iki

---

* *Arş. Gör. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Bölümü, gulcan.ercivan @deu.edu.tr*

[1] Türk Oya Katoloğu, *Kültür Bakanlığı, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme* Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 272 Maddi Kültür Dizisi No:21 , Cilt :II, Ankara , 2001,s. 7

[2] Türk El Sanatları , *Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme* Genel Müdürlüğü Yayınları, No :202 , Maddi Kültür Dizisi :12, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993,s.12

[3] Taciser Onuk,"İğne Oyaları", *III Ulusal El Sanatları Sempozyum Bildirileri*, D.E.Ü. , G.S.F. Yayınları, No :20 , İzmir, 1983,s.179

boyutlu olup bir alan meydana getirir. Oysa oya, üç boyutlu olup başlı başına bir süs eşyası olarak kullanılabilinir."[4]

Anadolu'da uygulanan oyaların esin kaynağı doğa ve doğadaki canlılardır. Bitkisel motifler, çiçek (Çarkıfelek, menekşe, sümbül, gül gibi...), yaprak (gül yaprağı gibi), sebze (biber, karpuz dilimi, gibi), ağaç (meşe gibi) formları stilize edilerek özgün bir şekilde üç boyutlu olarak yapılmıştır.

İğne oyasının yapım tekniği; tek bir ipliğin, iğne yardımıyla yan yana, üst sütte gelecek şekilde düğümler oluşturup sıkıştırılarak küçük hücreler meydana getirme esasına dayanan bir örgü sistemidir. İğne oyaları başlangıçta kök boya ile boyanmış ipek iplik kullanılmıştır. İğne oyalarının Anadolu'da en ince zarif örneklerinin oluşmasında bölgenin ipek yolu üzerinde olmasının büyük payı olmuştur. İpek iplikle düğümleme yaparken ipeğin kaygan yapısı düğümleme ve sıkıştırma işleminde kolaylık sağlamıştır ve özellikle ipek lifinin parlak renk özelliği nedeniyle tercih edilmiştir. Ayrıca düğüm sıralarının ardından oluşturulan akslarda oyaların dik ve bozulmayacak şekilde kalması için at yelesi, at kuyruğu kılı veya gümüş altın teller kullanılmıştır. Yine İğne oyasının dik durması için, iğne oyasının yapım işlemi bittikten sonra kolalanmaktadır. Eski dönemlerde bu işlem şekerli su veya yumurta akı ile yapılmıştır.

Günümüzde ise ipeğin Hindistan ve Çin gibi ülkelerden ucuza ithal edilmesi nedeniyle ipek üreticiliğinin giderek azalması, ipek iplik fiyatlarını yükseltmiştir. Bu yüzden iğne oyalarında naylon iplik kullanılmaktadır. Bu da iğne oyalarının kalitesini düşürmektedir.

Denizli ili Tavas ilçesinde geçmişten günümüze kadar iğne oyaları genç kızların çeyizlerini süsleyen en önemli unsurlar olmuştur. Tavas'ta bir genç kızın çeyizi için yaptığı oyalar doğanın canlı renklerini taşıyan çiçek motifleriyle süslenmiştir. Tavas'ta genç kızın çeyizinde yer alan iğne oyalarının çokluğu ve güzelliği bir övünç ve gurur kaynağıdır. Bu konuda genç kızlar arasında gizli bir yarış söz konusudur. Yörede özellikle her genç kız ve kadın, beyaz tülbentten iki ya da üç kenarı iğne oyası ile süslü *"Bürgü"* adı verilen namaz örtüsü niteliğinde örtü kullanılır. "Evlenecek her genç kız nişanlandıktan sonra kayınvalidesi için bürgü işler... Ayrıca genç kayınvalidelere *"Hacı Resul"* diye isimlendirilen bürümcüğe benzer örtünün ucuna iğne oyası yapılarak bürgü hazırlanır."[5]

Kadın iğne oyalarının diğer kullanım alanları ise yazma ve kreptir. Yazma; kare formunda pamuklu tülbenttir. Üzerinde çeşitli yöresel çiçek el baskı figürleri bulunur. Başlangıçta Tavas ve Babadağ'da ahşap kalıp yöntemiyle desenlendirilen bu yazmalar, günümüzde hazır basılmış olarak alınıp dört köşesine iğne oyası yapılmaktadır. Krep ise, kare formlu düz renk ipekten olup, dört kenarı ipek iplikten çok zarif iğne oyası ile çevrelenmektedir.

Tavas'ın geleneksel kadın kıyafetlerinden olan üç etek, *"Henteri"* olarak adlandırılır. Tavas'ta her kadın hayatı boyunca en az bir kere bu üç eteği giyer. Üç eteği Fatma Ana'nın giydiği ve giyildiğinde sevap kazanılacağına dair yaygın bir inanç vardır. Üç etek üzerine, kadının başına *"Tıkka"* adı verilen bir fes giydirilir ve bu fesin üzerine stilize çiçek figürlü krep oya sarılır. "Fes giyildiğinde ve önden bakıldığında iğne oyaları nedeniyle bahar mevsimindeki kır çiçekleri ile dolu bir bahçeyi anımsatır."[6]

Erkek iğne oyaları olarak, Tavas ilçesinin en önemli sembolik ve folklorik öğesi olan *"Tavas zeybek"* kıyafetinde baş süslemesinde iğne oyası kullanılmıştır. Zeybek; Batı Anadolu'da dağlarda yaşayan cesur, mert, gururlu, yiğit, haksızlığa, yağma ve talana uğrayanın yanında ve koruyan efelerin yetiştirdiği bir çeşit askerdir. Kurtuluş Savaşı sırasında Kuva-i Milliye ile birlikte omuz omuza savaşarak birer halk kahramanı olmuşlardır. Bu nedenle Ege Bölgesi'nde zeybek ve efe, büyük önem taşımaktadır. Anadolu kadını zeybek kıyafetini özellikle baş süslemelerinde ince, zarif, rengarenk iğne oyalarıyla süsleyerek ona verdiği değeri göstermektedir. Zeybeğin baş süslemeleri "Vişne çürüğü renginde kozalı bir fesin üzerinde doğanın çeşitli renklerini yansıtan iğne oyalı bir dalıburuz sarılıdır. Ayrıca zeybeklerin iğne oyalı ipek mendil kullandığı da bilinmektedir."[7]Ancak dalıburuz üzerindeki ince zarif, geleneksel yöntemle ipek iplikten yapılmış iğne oyalarının yüksek maliyetlerle üretilmesi nedeniyle günümüzde bu oyalar tığ oyası ile yapılmaktadır. Ayrıca erkeklerin kullandığı çember; kare şeklinde polyesterden üretilmiş bir çeşit tülbenttir ve uçlarına iğne oyası işlenmiştir. Çember ter alması için boyuna bağlanırdı. Gömlek yakalarını ter kir ve tozdan korumak için kullanılmaktaydı. "Çember sözcüğü kenarları oyalı, üzeri baskılı kadın başörtüsünü anlatmaktadır.Çember kadın giyim geleneğinde geniş ölçüde yer aldığı gibi erkek giyiminde de özellikle efe giyiminde başa bağlanan oyalı poşu olarak yer almıştır.... Çember, cumhuriyet devrindeki giysi, kıyafet devrimine kadar yüzyıllar boyunca erkekler ve esnaf tabakası tarafından kullanılmış idi. Eskiden destimal ve çevre denilen zamanımızın mendiline oranla çok büyük dört köşe kare şeklinde olup yazma nakışlarıyla süslenirdi."[8]

---

[4] Güran Erberk,"Erkek Oyaları", *I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*, DEÜ GSF Yayınları, İzmir,1984, s.135
[5] Saim Uğur Gülmez, *Tavas Halk Kültür Dağarcığı* , Tavas İlçesi Kaymakamlığı, Denizli, 1999, s.53
[6] Gülmez, a.g.e., s.54
[7] Gülmez, a.g.e.s.54
[8] Erberk, a.g.e. ,s.140

Tavas ilçesinde iğne oyaları ile ilgili araştırma yaparken şaşırtıcıdır ki, eski dönemlere ait çok az sayıda iğne oyasına rastlanmıştır. Daha çok güncel, naylon iplikle üretilmiş iğne oyası tespit edilmiştir. Bunun nedeni, Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük illerden gelen kolleksiyonerlerin, yöre halkından antika değerindeki motif zenginliği olan, üretim tekniği açısından geçmişe ait el sanatımıza ışık tutacak bu eserleri satın almış olmalarıdır. Ancak Tavas ilçesinde yaşayan iğne oyası kolleksiyoneri olan Erdal İyilikçiler de 50-60 kadar iğne oyası belgelenmiştir. Bu iğne oyalarının 50-60 yıl öncesine ait olduğu tahmin edilmektedir. Ve iğne oyaları ipek iplikle üretilmiş olup, ipek kare formlu kumaşın dört bir tarafında yer almaktadır. İğne oyalarının en önemli özelliği ise, diğer Ege Bölgesi iğne oyalarının tersine, iğne oyalarının renkleriyle ipek kumaşın renklerinin aynı olmasıdır. Kullanılan motifler ise menekşe, yonca, çarkıfelek'tir. Diğer önemli bir özellik ise ipek iplikle yapılmış bu oyaların aralarından bir tanesinde renk ya da biçim olarak bilerek hata yapılmıştır. Bu konu da iki farklı görüş vardır. Aydın ilinde yaşayan iğne oyası kolleksiyoneri olan Zafer Esi bu konuyu Anadolu'daki nazar inancıyla ilişkilendirmektedir. Anadolu kadını, binbir düğümle oluşturduğu oyalara ve kullanılan kişiye nazar değmesini önlemek için bilerek hata yapılmıştır. İğne oyalarında oyanın genel formunda ya da renginde tamamen farklı olan kısımlar nazarlık olarak tanımlanmaktadır. Kolleksiyoner Erdal İyilikçi'ye ait diğer bir görüş ise, ataerkil toplumlarda fazla konuşamayan kadın umutlarını, isteklerini, hüznünü, sevincini oyalara yansıtmış olup bunun bir mesaj niteliği taşıdığını ifade etmektedir.

Günümüzde Tavas ilçesinde uygulanan iğne oyalarında naylon iplik kullanılmaktadır. İğne oyalarının dört kenarına dikilen kumaş sentetik kökenli veya pamuklu tülbent niteliğinde kumaşlardır. Bu durum iğne oyalarının kalitesini düşürmektedir. Geleneksel iğne oyası yapımında oyaların dik durmasını sağlayan , at kılı ve at yelesinin yerini yeni uygulamalarda misina almıştır. Araştırma kapsamında, iğne oyalarının günümüzde hala evlerde kadınların boş zamanlarında yaptıkları kuşaktan kuşağa aktarılan bir el sanatı olmaktadır. Aynı zamanda kadınlar için bir gelir kaynağı da olmuştur.

Sonuç olarak geleneksel el sanatımız olan iğne oyalarının geleneksel yöntemlerle üretilmesi, eski örneklerin toplanıp arşivlendirilmesi, envanterinin çıkarılması, sınıflandırılması ve etnografik olarak korunmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Türk danteli olarak adlandırılan iğne oyalarının ulusal kültürel mirasımızın bir parçası olarak gelecek kuşaklara aktarılması ve evrensel boyutta tanıtılması açısından gerekli önlemlerin alınması gereklidir.

KATILIM BELGESİ

Sayın **Arş.Gör. Gülcan BATUR ERCİVAN**

Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü tarafından düzenlenen

*6-7-8 Eylül 2006 tarihli "**Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu**"na*

bilimsel katkılarınızdan dolayı şükranlarımı sunarım.

Prof. Dr. Hasan KAZDAĞLI

Rektör